

Základní a střední vzdělání ve Francii

PaedDr. JANA FRIEDLOVÁ,
Státní zemědělské nakladatelství, Praha

Od vydání zákona z roku 1882 o povinném základním vzdělání prodělalo francouzské školství rozsáhlé změny, z nichž jsou patrné snahy o neustálé zlepšování vyučování a výchovy. Např. instrukce z roku 1952 obsahují pokyny pro začínající profesory, v instrukcích z 1. 2. 1954 jsou uvedeny skupiny vyučovacích metod s možnostmi jejich využití v různých etapách vyučovací hodiny. Směrnice z 1. 4. 1954 se týkají pomůcek a způsobů, jak pomůcky obstarávat. Vedle toho se poukazuje na základní prostředky, které musí škola vlastnit, čímž se rozšíří specifické lokální zdroje. Vyšší úroveň vyučování bude zajištěna jen tehdy, budou-li učitelé volit originální náměty a vyučovací prostředky. Z tohoto hlediska jsou učební osnovy pouze rámcové a záleží především na učitelích, jak bude vyučování probíhat. Nařízením z roku 1959 se prodlužuje školní docházka do 16 let. Koleje a lycea se otvírají pro větší počet žáků, než tomu bylo dosud. Zákonem z 11. 7. 1975 byly mimo jiné ustaveny jednotné koleje, kde mají žáci možnost vybrat si v posledních dvou ročnících ze skupiny volitelných předmětů a připravovat se tak postupně na své budoucí povolání. Nová reforma představuje — vedle úpravy školské soustavy — hlavně nový pohled na modernizaci vzdělání a výchovy, na osobnost učitele a žáka. Důležitá opatření učiněná ve školním roce 1981—82 se týkala reorganizace 2. a 1. ročníku v lyceu, odstraňování sociální nerovnosti a neprospěchu žáků, zlepšení technického vyučování a zajištění umístění dostatečnému počtu vyučujících. Zatímco hlavní přeměny již byly realizovány, zůstává ještě řada problémů, jejichž řešení je nezbytné pro to, aby se škola mohla přizpůsobit ekonomickému a sociálnímu rozvoji ve světě a aby odpovídala novému duchu dětí a dospívajících.

SOUČASNÉ USPOŘÁDÁNÍ FRANCOUZSKÉHO ŠKOLSTVÍ

1. Předškolní výchova

Je určena pro děti od 2 do 6 let a uskutečňuje se v mateřských školách nebo třídách. Děti jsou rozděleny podle věku do tří skupin:

1. „Malí“ pro děti od 2 do 4 let,
2. „Střední“ pro děti od 4 do 5 let,
3. „Velcí“ pro děti od 5 do 6 let.

V prvních dvou odděleních se děti seznamují s vnějším světem, učí se žít v kolektivu, vyjadřovat se, hovořit ve větách, zpívat, kreslit, přednášet; rozvíjejí se jejich pohybové schopnosti. Oddělení „velkých“ umožňuje přechod do prvního ročníku základní školy. „Rozdělení výchovného působení“, jak se praví v zákonu z r. 1975, „rozvíjí osobnost dětí, umožňuje překonání počátečních obtíží a vyrovnává rozdíly mezi dětmi.¹ Pedagogické působení na této úrovni používá především forem hry.

2. Základní vzdělání

Cílem základního vzdělání je získání hlubších znalostí, rozvoj ústního a písemného vyjadřování, čtení, počítání; podchycují se umělecké, manuální a sportovní vloh y. Ve výchově morální a občanské se velký význam přikládá spolupráci s rodinou. Vyučování v základní škole probíhá v pěti ročnících organizovaných ve třech cyklech. Týdenní vyučovací program je 27 hodin.

První skupinu předmětů tvoří francouzština (9 hodin) a matematika (6 hodin). Druhá skupina obsahuje výchovu morální a občanskou, pracovní vyučování, výtvarnou výchovu, úvod do přírodních a společenských věd, dějepis a zeměpis (7 hodin). Třetí skupina patří výchově sportovní a tělesné (5 hodin).

Vzhledem k tomu, že je vyučování přizpůsobeno individuálnímu tempu každého žáka, mohou děti, které nenabýly potřebných vědomostí v přípravném cyklu (C. P.), nicméně přejít do cyklu počátečního (C. E.), kde pokračují v učení a ostatních činnostech na dosažené úrovni. V průběhu počátečního cyklu se mohou žáci doučovat ve francouzštině a v matematice v rozsahu od 30 minut denně do 2 hodin týdně. Díky těmto opatřením se postup žáků děje bez přerušování a s minimálním počtem opakuječích. Plynulou návaznost jednotlivých ročníků zajišťují časté kontakty a těsná spolupráce mezi učiteli mateřské a základní školy a mezi učiteli 2. ročníku středního cyklu (C. M.) a 6. ročníku koleje.

V každé základní škole tvoří zvolení zástupci z řad rodičů tzv. výbor rodičů. Ten zasedá s učitelskou radou a tvoří školní radu vedenou ředitelem školy. K členům této rady patří také krajský školní inspektor. Školní rada projednává vnitřní záležitosti školy: pomoc učitelů zaostávajícím žákům, spolupráci školy s rodinou, metody školní práce, dozory, mimoškolní a mimoškolní činnost.

V mateřských a základních školách vyučují učitelé a učitelky, kteří absolvovali pedagogický ústav. Jejich odborné vzdělávání bylo předmětem důležitých opatření, která se začala uskutečňovat v roce 1979. Vzdělání učitelů trvá 3 roky a zahrnuje i praktická cvičení a stáže.

3. Střední vzdělání

Střední vzdělání je rozděleno do tří typů ústavů:

a) kolej (collège),

b) lyceum s odborným vyučováním (L. E. P.),

c) lyceum (lycée).

Čtyřleté koleje tvoří jednotnou strukturu a přijímají všechny žáky, kteří ukončili základní školu.

Hlavním úkolem výchovně vzdělávacího procesu v koleji je nabytí nezbytných znalostí, pracovních metod a návyků k dalšímu studiu, orientace žáků na kulturní a společenské dění, vedení žáků k odpovědnosti za vykonanou práci, k přípravě na život ve společnosti a k sebevzdělávání.

Vyučování probíhá ve dvou dvouletých cyklech. V „pozorovacím“ cyklu je týdenní počet hodin 24, k nimž se mohou připojit 3 hodiny doučování ve francouzštině, matematice a cizím jazyce — jedna hodina pro každou z těchto disciplín. Týdenní rozvrh v „orientačním cyklu“ (4. a 3. roč.) je 24,5 hodiny, k nimž se přidávají 2 nebo 3 hodiny povinně volitelného vyučování volbou z předmětů: latina, řečtina, živý cizí jazyk, technologické předměty (3 hod.) nebo živý cizí jazyk — zesílené vyučování (2 hod.). Doučování se týká především francouzštiny, matematiky a cizích jazyků. Je začleněno do rozvrhu třídy a probíhá formou individuálního přístupu přizpůsobeného potřebám každého žáka. Počet žáků ve třídách koleje je průměrně 24. V průběhu třetího ročníku koleje nebo počátkem druhého ročníku lycea je třeba žákům pomoci s výběrem volitelných předmětů. Podstatná část výchovy je proto založena na nepřetržitém pozorování žáků, na informacích poskytnutých rodinou a ostatními vyučujícími. O každém žákovi vede třídní profesor osobní zápis.

Profesoři koleje tvoří profesorskou radu, která se schází každé čtvrtletí, aby zhodnotila školní výsledky každého žáka a předpoklady pro další studium. Těchto schůzek se účastní i poradce pro volbu povolání. Mimo tuto radu existuje v koleji ještě třídní rada. Ředitel nebo jeho zástupce svolává každé školní čtvrtletí třídní profesory, dva zástupce rodičů a žáků, k nimž je přizván i výchovný poradce a poradce pro volbu povolání, školní lékař, sestra, event. sociální pracovnice. Úloha třídní rady je dvojí: jednak provádí závěrečné hodnocení žáků (na základě informací profesorské rady), jednak projednává všechny problémy týkající se života třídy.

Studium v koleji je zakončeno závěrečným vysvědčením.

Lyceum s odborným vyučováním

Odborná lycea byla vytvořena zákonem z roku 1975 náhradou dřívějších technických kolejí. Do tohoto typu školy přecházejí žáci po ukončení třetího ročníku koleje, aby zde během dvou let získali osvědčení o odborném studiu (B. E. P.) nebo vysvědčení o odborné způsobilosti (C. A. P.). Jestliže však žáci již na konci 5. ročníku koleje dosáhli 14 let, přecházejí do nižších odborných tříd (C. P. P. N.) nebo do tříd připravujících k učení (C. P. A.). Tito žáci se ve třiletém studiu připravují k získání vysvědčení o odborné způsobilosti. Týdenní rozvrh hodin v odborném lyceu je od 31 do 36 hodin a zahrnuje všeobecné a odborné předměty i praktickou přípravu a odbornou činnost přímo v podniku.

Osvědčení o odborném studiu (B. E. P.)

Tento diplom nepotvrzuje vzdělání pro vykonávání určitého řemesla, ale pro soubor činností v průmyslovém, obchodním a společenském sektoru. Existuje celkem 46 specializací. Nejlepší žáci, kteří obdrželi B. E. P., mohou být přijati do adaptačních tříd, aby se během dvou let připravili k technické maturitě nebo k technickému osvědčení.

Vysvědčení odborné způsobilosti (C. A. P.)

Tento diplom je specializovanější, žáci jsou vyučeni přímo pro určité povolání. Ti nejlepší mohou vstoupit do speciální třídy a v průběhu tří let získat technickou maturitu (B. Tn.) nebo technické osvědčení (B. T.).

Lyceum

Lycea připravují v druhém, prvním a závěrečném (T) ročníku buď k maturitě, k technické maturitě nebo k technickému osvědčení.

Po vstupu do lycea si mohou žáci vybrat mezi dvěma typy druhého ročníku:

- a) druhý výběrový,
- b) druhý specifický.

Ve výběrovém determinujícím ročníku je část předmětů společná pro všechny žáky, ostatní, povinně volitelné, si žáci volí. Toto uspořádání umožňuje žákům, aby si prohloubili znalosti získané v koleji, a zároveň je výběr motivován jejich předpoklady a zálibami. Mimoto si žáci mohou zvolit ještě jeden nebo dva předměty volbou ze skupiny b povinně volitelných nebo jiných předmětů (např. cizí jazyk, psaní na stroji, pracovní a technickou výchovu aj.).

Druhý ročník, specifický, má zvláštní učební plán a přijímá žáky, kteří si vybrali buď

- všeobecné náročné studium vedoucí k získání technické maturity v uměleckých předmětech (hudba nebo tanec), nebo
- přípravu k technickému osvědčení ve speciálních oborech (např. bytová architektura, instrumentální skladba, divadelní kostymér aj.).

V prvních a závěrečných ročnících je vyučování rozděleno do sérií, které mají ještě určité množství oddělení (viz tab. č. 5).

UKONČENÍ STŘEDOŠKOLSKÉHO STUDIA

Maturita (Bac.)

Maturitu mohou skládat studenti ze série:

- A — filozoficko-literární,
- B — ekonomicko-sociální,
- C — matematicko-přírodovědné,
- E — matematicko-technické.

Maturita neopravňuje ke vstupu do určitých povolání, ale umožňuje též studium na univerzitě, na vysokých školách (Grandes Ecoles) nebo ve vyšších technických odděleních.

Technická maturita (B. Tn.)

Touto maturitou, která se skládá z ústní, písemné a praktické zkoušky, končí studium v sériích:

F — 12 větví (průmyslové, lékařsko-sociální a hudební uplatnění),

G — 3 větve (ekonomický sektor),

H — 1 větev (informační technika).

Technické osvědčení (B. T.)

Získávají je žáci po úspěšném vykonání písemné, ústní a praktické zkoušky a stávají se tak kvalifikovanými odborníky. Po ukončení mohou dále studovat ve vyšším technickém oddělení a v některých případech na univerzitním technologickém institutu (I. U. T.), kde získají univerzitní diplom technologie (D. U. T.).

4. Pomaturitní vzdělávání

Vyučování je rozděleno do velmi specializovaných tříd, které existují při některých velkých lyceích. Tyto ročníky jsou dvojího typu:

a) Ročník připravující na vysoké školy

Zde se žáci v průběhu 2—3 let připravují k náročnému konkursu k přijetí na vysokou školu.

b) Vyšší technické oddělení (S. T. S.)

Do tohoto typu školy jsou přijímáni studenti s technickou maturitou nebo s technickým osvědčením. Studium trvá dva roky. Na závěr obdrží žáci vyšší technické osvědčení (B. T. S.). Tento diplom potvrzuje odborné teoretické a praktické znalosti a umožňuje vykonávat povolání vedoucích techniků.

5. Speciální výchovně vzdělávací činnost

Dětem, které obtížně zvládají učivo, tělesně nebo duševně postiženým je třeba upravit školní docházku tak, aby odpovídala jejich stavu. Preventivní péči a pedagogicko-psychologickou činnost zajišťují pedagogicko-psychologické skupiny (G. A. P. P.) nebo adaptační třídy. G. A. P. P. jsou skupiny odborníků, kteří se zabývají vývojovou psychologií, psychopedagogickou a psychomotorickou readaptací. Tyto skupiny působí v předškolním a školním období, pozorují žáky a podle potřeb podnikají určitá opatření. Žáci přitom nepřerušují školní docházku.

Adaptační třídy umožňují dlouho chybějícím žákům rychle dohonit zameškané učivo a zařadit se opět do příslušného ročníku.

Speciální třídy

Zajišťují odborné vzdělání žákům lehce intelektuálně deficitním. Jsou řízeny odborníky speciálních výchovných sekcí (S. E. S.).

Národní školy

Přijímají adolescenty intelektuálně nebo senzoricky postižené.

Děti a dospívající, jejichž stav je natolik vážný, že nemůže být zajištěno vzdělávání shora uvedeným systémem, jsou přeřazeni do léčebněvýchovných zařízení, která nepodléhají ministerstvu školství.

Opatření přijatá v roce 1982 umožňují při značném úsilí léčebněvýchovného sektoru přiblížit postiženým žákům školní podmínky a udělat z nich řádné žáky.

Na závěr několik údajů týkajících se školní populace a školních zařízení ve Francii:

Celková školní populace: veřejná + soukromá
(školní rok 1981—82)

Celkem žáků	12 737 488
Žáků ve veřejných školách	10 646 638
Počet žáků ve veřejných zařízeních (šk. r. 1981—82):	
V mateřských školách	1 792 643
V základních školách	4 478 956
V kolejích	2 634 997
V lyceích s odborným vyučováním	616 691
V lyceích (bez přípravných ročníků a S. T. S.)	909 737
Počet pracujících ve veřejných zařízeních v r. 1982:	
Vyučující	646 258
Ostatní	<u>274 337</u>
Celkem	920 595

Počet veřejných školních zařízení (šk. r. 1981—82):

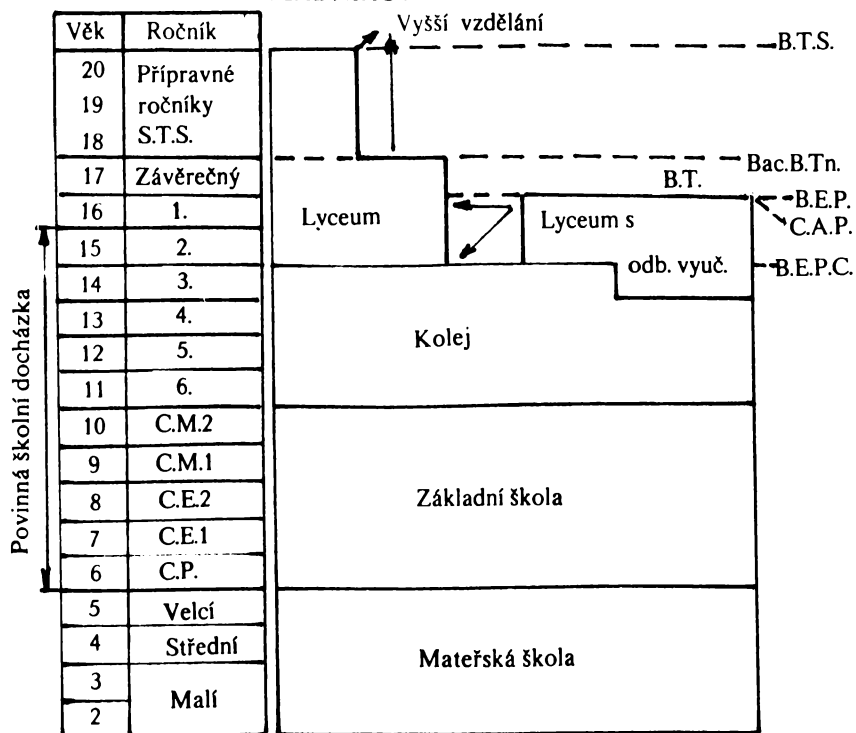
Mateřské školy	16 285
Základní školy	45 089
Koleje	4 903
Lycea s odborným vyučováním	1 355
Lycea	1 140

LITERATURA

L'enseignement primaire et secondaire en France. Ministère de l'éducation nationale, Paris 1982.

Sciences naturelles (classes de seconde, première et terminale). Ministère de l'éducation nationale, Paris 1982.

ORGANIZACE ZÁKLADNÍHO A STŘEDNÍHO VZDĚLÁNÍ VE FRANCII

Tab. č. 1

POVINNÉ PŘEDMĚTY — 2. ročník (podle usnesení z 24. 11. 1981)

Předmět	Týdenní počet hodin
Francouzština	5
Dějepis, zeměpis, občanská nauka	4
Cizí jazyk I	3
Matematika	2,5 + (1,5)
Fyzikální vědy	2 + (1,5)
Přírodní vědy	0,5 + (1,5)
Tělesná a sportovní výchova	2

Tab. č. 2

Pozn. Čísla v závorce jsou hodiny věnované praktickým cvičením s menším počtem žáků.

POVINNÉ VOLITELNÉ PŘEDMĚTY – 2. ROČNÍK
 (podle usnesení z 5. 10. 1981)

Vyučovací předmět Vyučování	Týdenní počet hodin
a) Specializované technologické	
Průmyslová technologie	3,5 + (7,5)
Vědy a laboratorní technologie	2 + (9)
Lékařsko-sociální vědy	5 + (6)
Užité umění	3 + (8)
b) Ostatní volitelné	
Zaměření ekonomické a sociální	2
Řečtina	3
Latina	3
Cizí jazyk II	3
Latina—Řečtina — začátečníci	5
Cizí jazyk II — začátečníci	5
Hospodářství	4 + (1)
Technologie	3
Umělecké vyučování — výtvarné	4
Umělecké vyučování — hudba	4
Speciální sportovní činnost	3

Tab. č. 3

DOPLŇUJÍCÍ VOLITELNÉ PŘEDMĚTY – 2. ROČNÍK
(podle usnesení z 10. 7. 1981)

Předmět	Týdenní počet hodin
Cizí jazyk III	3
Umělecké vyučování (výtvarné nebo hudební)	2
Příprava na rodinný a společenský život	1
Psaní na stroji	2
Pracovní a technická výchova	2

Tab. č. 4

SÉRIE A ODDĚLENÍ PRVNÍHO A ZÁVĚREČNÉHO ROČNÍKU LYCEA

Charakteristika	1. roč.	Závěrečný ročník
Literární vyučování	série A	
Vědecké vyučování	série S	série C (Matematika – fyzika) série D (Matematika – přírodní vědy)
	série E	
Ekonomické a sociální vyučování	série B G H F	
Technologické vyučování	série F	
Umělecké vyučování a užité umění	série F	

Tab. č. 5

ЯНА ФРИЕДЛОВА ОСНОВНОЕ И СРЕДНЕЕ ОБРАЗОВАНИЕ ВО ФРАНЦИИ

Современная школьная система во Франции является результатом долгого развития и непрерывного стремления к ее усовершенствованию. В 1975 г. осуществилась основная перемена системы. В пяти разделах статьи вкратце показан анализ отдельных современных типов школ во Франции (за исключением высших учебных заведений). Помимо дошкольного воспитания в детских садах, основное внимание сосредоточено на задачах воспитания и образования в основных и средних школах. В разделе посвященном средним школам показанно обучение в общежитиях, лицеях и специальных лицеях. Статья нас знакомит с разны-

ми типами аттестатов, которые можно в этих школах приобрести и показыва-ет возможности дальнейшего образования учеников. В таблице дан обзор обязательных и обязательно-факультативных предметов на 2-ом курсе лицея. Важное место занимает специальная воспитательно-образовательная деятельность: помощь малоразвитым детям и детям с разными типами повреждений интеллекта и органов чувств. В заключении приведены статистические данные (число учеников и педагогических работников и количество воспитательно-образовательных учреждений в школьном году 1981/1982).

JANA FRIEDLOVÁ ELEMENTARY AND SECONDARY EDUCATION IN FRANCE

The contemporary structure of the French school-system is the result of a long development in which efforts to improve the level of education have been constantly obvious. After 1975 significant changes were realized. In five parts of the article a brief analysis of the contemporary types of schools is carried out, universities and schools of university level not being included. Besides the pre-school education, which is realized in the Kindergartens, the main attention is paid to the educational tasks of the basic and secondary schools. The part devoted to secondary schools describes the teaching at

colleges, lycées and vocational lycées. Also the types of certificates which are obtainable at those types of schools are described here, as well as possibilities of further studies. As an illustration a survey of obligatory and obligatorily optional school-subjects has been elaborated in the tabular form. Special educational activities aimed at children with long absences, backward and mentally or sensorily affected children are given an important place. The conclusion of the article is formed of statistical data concerning the number of learners, education institutions and their workers in the year 1981/82.